

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-164>

УДК 657.339.9

ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В РОЗРІЗІ ЇЇ ВИДІВ

FORMATION OF ACCOUNTING AND ANALYTICAL SECURITY FOREIGN ECONOMIC ACTIVITIES OF ENTERPRISES BY ITS TYPES

Воскресенська Тетяна Ігорівна

кандидат економічних наук, доцент,
Національний Університет «Львівська політехніка»
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8464-2742>

Вінярський Богдан Іванович

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-3487-3359>

Voskresenska Tetiana, Viniarskyi Bohdan

Lviv Polytechnic National University

Досліджено особливості формування обліково-аналітичного забезпечення зовнішньоекономічних операцій вітчизняними суб'єктами господарювання. Визначено, що обов'язковість ведення обліку зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), її документального оформлення додатково зафіксовано в Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність». На основі проведеного дослідження визначено, що основним документом, яким визначаються базові умови ведення ЗЕД є договір (зовнішньоекономічний контракт). Зазначено, що при реалізації ЗЕД відповідно до її виду договір має свої особливості. Наведено підходи до методичного забезпечення формування обліково-аналітичної інформації суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. Визначено основні бухгалтерські рахунки, які призначені для відображення зовнішньоекономічних операцій. Зроблено висновки про те, що логічним завершальним елементом узагальнення інформації обліково-аналітичного забезпечення ЗЕД належать дані наведені у фінансовій, податковій та статистичній формах звітності.

Ключові слова: обліково-аналітичне забезпечення зовнішньоекономічної діяльності, зовнішньоекономічна діяльність, документування ЗЕД, звітність суб'єктів ЗЕД.

The publication studies specific features of formation of accounting and analytical support of foreign economic operations by domestic economic entities. The relevance of the study is primarily due to the transformation of the types of activities of enterprises in the direction of foreign economic activity. As a significant number of domestic enterprises have lost all or part of the material and technical base necessary for the manufacture of products, performance of works, provision of services and some of the buyers in the market in the wartime. The implementation of the relevant types of foreign economic operations requires that a business entity must prepare the relevant accounting and analytical information confirming the fact of foreign economic operations. The author determines that the obligation to keep records of foreign economic activity (FEA) and its documentary registration is additionally enshrined in the Law of Ukraine "On Foreign Economic Activity". On the basis of the research, it is determined that the main document that determines the basic conditions for conducting FEA is a contract (foreign economic contract). It is noted that in the course of implementation of FEA, depending on its type, the contract has its own characteristics. However, each contract concluded between foreign economic operators has the main elements of which it consists: the rights and obligations of the parties. The paper presents approaches to methodological support of formation of accounting and analytical information by subjects of foreign economic activity. It identifies the main accounting accounts that are intended to reflect foreign economic operations. These include accounts for: accounting for goods – 28, cash in foreign currency – 312, customers – 362, suppliers – 632, 3772 – settlements with customs, 70, 71, 74 – income and 90, 92, 93, 94 – expenses. It is noted that analytical accounting of foreign economic operations by domestic enterprises is carried out in the context of: foreign economic activity contracts,

counterparties, goods and types of currencies. It has been concluded that the logical final element of summarising the information of accounting and analytical support of foreign economic activity is the data provided in financial and tax reporting forms.

Keywords: accounting and analytical support of foreign economic activity, foreign economic activity, documentation of FEA, reporting of FEA subjects.

У воєнних умовах функціонування вітчизняної економічної системи, більшість суб'єктів господарювання переформатували свою діяльність, зокрема, частина з них, з метою забезпечення подальшої своєї діяльності, вимушено розпочала чи активізувала зовнішньоекономічну діяльність. Ведення вітчизняними суб'єктами господарювання зовнішньоекономічної діяльності, першочергово, зумовлене нестачею або відсутністю вітчизняних матеріалів для виробництва продукції, так як частину підприємств, які виготовляли сировину і матеріали для своїх покупців знищено; через мобілізацію чоловіків, окремі підприємства втратили фахових спеціалістів, роботу яких важко замінити іншими. Тобто активізація воєнних дій на території України зумовила суттєвий спад обсягу експортно-імпортних операцій, але водночас зумовила розвиток окремих видів зовнішньоекономічної діяльності (отримання міжнародної гуманітарної допомоги, міграцію окремих видів бізнесу). Динаміка торговельних експортно-

імпортних операцій за 2019–2021 р.р. наведена на рис. 1.

З наведеної інформації на рис. 1. видно, що обсяг окремих видів операцій у воєнний період в абсолютних показниках досягнув значень 2020 року. Однак, ця динаміка не повністю відображає динаміку зовнішньоекономічної діяльності у воєнний період, так як не враховані обсяг послуг, прямих інвестицій, обсяг наданої гуманітарної допомоги з-закордону. Це зумовлене відсутністю цих даних в офіційних статистичних публікаціях. Крім того ще доцільно врахувати, що значна частина підприємств в зоні ведення активних бойових дій на території України, яка займалася ЗЕД або перемістила свої потужності за кордон або припинила своє функціонування взагалі.

Також не на користь розвитку ЗЕД вітчизняних підприємств є повне скорочення авіаційних перевезень, перевезень річковим та морським транспортом. Зважаючи на це можна все ж таки відзначити зростання

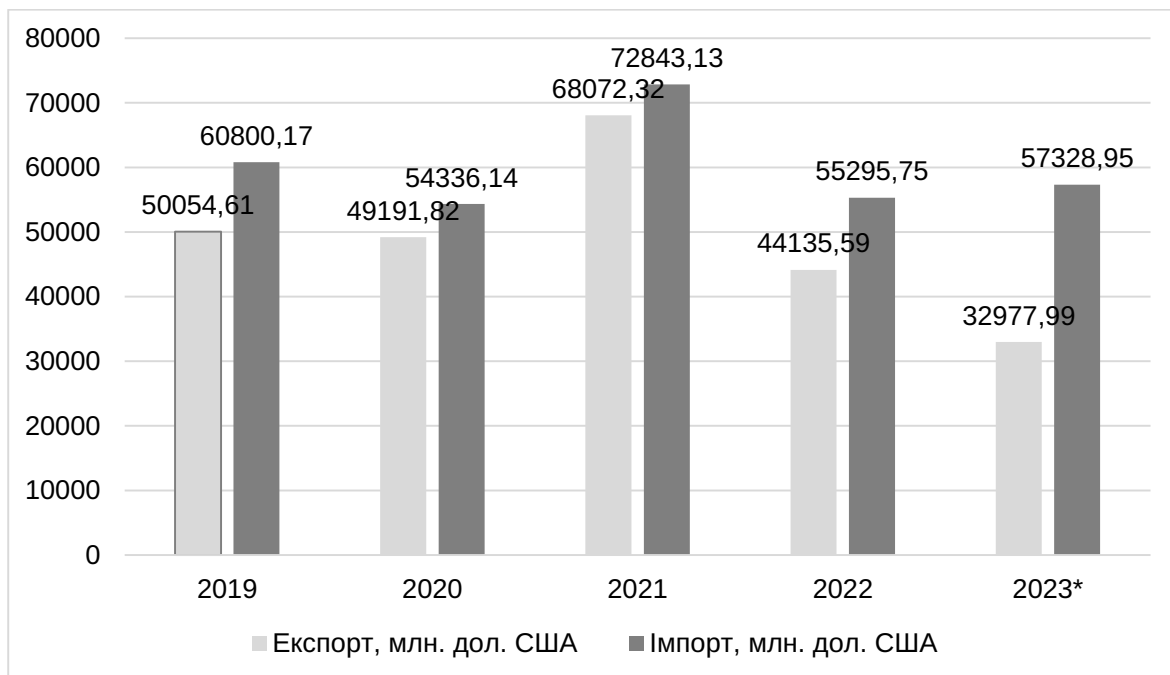

Рис. 1. Динаміка товарних експортно-імпортних операцій за 2019–2023 р.р.*

*- дані за 2023 рік наведені з січня по листопад

Джерело: сформовано на основі офіційної статистичної інформації з [1]

обсягів зовнішньоекономічної діяльності між вітчизняними та закордонними економічними суб'єктами.

Крім того, окремі вітчизняні суб'єкти господарювання взагалі радикально змінили місце своєї дислокації – перемістили виробничі потужності за кордон, при цьому запропонували переїзд за кордон своїм найманим працівникам. Тобто зовнішньоекономічна діяльність у воєнний період характеризується масовими міграційними процесами та пошквдженням імпортно-експортних операцій окремих видів товарів, зокрема мілітаризаційного призначення.

Суб'єкти ЗЕД займаються різними видами цієї діяльності. Базовий перелік видів зовнішньоекономічної діяльності наведений в законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [2]. Звичайно, для різних суб'єктів господарювання види зовнішньоекономічної діяльності є також неоднакові, це, першочергово, залежить від потреби її реалізувати конкретним підприємством. Крім того є підприємства, які орієнтовані виключно на імпорт продукції, інші – на експорт, а є й такі, які займаються експортно-імпортними операціями, є суб'єкти господарювання, які почали займатися перевезенням гуманітарної допомоги як військовим, так і населенню. Тобто спектр видів зовнішньоекономічної діяльності залежить від галузевих та індивідуальних потреб підприємства, що визначальним чином впливає на формування обліково-аналітичного забезпечення діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Особливостям зовнішньоекономічної діяльності у своїй комплексній праці приділили значну увагу О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник, В. О. Терлецька [3]. Науковці у своїй праці [3] детально розкрили особливості митного регулювання ЗЕД, зокрема і документації, яка при цьому оформляється.

Значний доробок в обліку міжнародних операцій належить вченим Я. Д. Крупці та І. Я. Назаровій. У своєму дослідженні [4] науковці розглянули загальні положення організації та обліку міжнародних операцій, регулювання зовнішньоекономічної діяльності в українському законодавстві, порядок укладання і контроль за виконанням міжнародних договорів.

В. Ю. Гордополов [5] розглянув особливості розвитку теоретико-методологічних засад та практичних рекомендацій з удосконалення бухгалтерського обліку та економічного аналізу ЗЕД підприємств.

О. Ю. Акименко [6] запропонувала механізм побудови цілісної теоретико обґрунтованої концепції, пов'язаної з формуванням та реалізацією інтегрованого механізму регулювання ЗЕД промислового виробництва України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Облік зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання крім базового закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [7] додатково регламентується Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [2]. Цим законодавчим актом, зокрема статтею 22 передбачено, що суб'єкти ЗЕД ведуть бухгалтерський облік та оперативний облік зовнішньоекономічних операцій, використовуючи діючий план рахунків та визначають особливості аналітичного обліку ЗЕД.

Метою статті є розкриття особливостей обліково-аналітичного забезпечення операцій зовнішньоекономічної діяльності з урахуванням видів діяльності суб'єктів ЗЕД.

Оскільки суб'єкти ЗЕД зобов'язані вести облік зовнішньоекономічних операцій, то вони мають приділяти належну увагу обліково-аналітичному забезпеченню ЗЕД. Важливе значення при цьому суб'єкти ЗЕД мають приділяти оформленню документів, які підтверджують реалізацію відповідної зовнішньоекономічної операції, адже без належного оформлення здійсненої господарської операції неможливе її відображення в обліку.

Не зважаючи на різновиди зовнішньоекономічної діяльності суб'єкти господарювання керуються міжнародними документами, відповідно до яких зазначено, що будь яка діяльність має реалізовуватися на основі договору. Договір між суб'єктами ЗЕД укладається, зазвичай, на англійській мові, а також мові країн до числа, яких на належать суб'єкти господарювання, які реалізують ЗЕД. Отже, зовнішньоекономічний договір є основою обліково-аналітичного забезпечення реалізації ЗЕД.

Колективом авторів праці [4] визначено важливість документального оформлення міжнародних операцій, при цьому вчені розмежовують всю документацію, яка має місце при реалізації ЗЕД на такі підвиди: технічна; товаросупровідна; транспортна, експедиторська і страхова; складська; розрахункова; банківська; митна; претензійно-арбітражна; про нестачі або псування товару [4, с. 27]. Такий поділ документації з обліку ЗЕД дає можливість чітко визначити суб'єкта ЗЕД,

який несе відповідальність за формування (пред'явлення), надання, обіг такої документації. Зазначена класифікація документації ЗЕД є важливою особливо для ти суб'єктів господарювання, які тільки починають займатися ЗЕД і не знають специфіки оформлення всіх супроводжуючих обов'язкових документів, які підтверджують здійснення відповідної операції.

На відмінностях обліково-аналітичного забезпечення зовнішньоекономічних операцій підприємств наголошує у своєму дослідженні К. П. Болдовська «особливості обліку міжнародних господарсько-фінансових операцій суб'єктів господарювання визначаються специфічністю умов ведення ЗЕД і залежать від конкретних проваджуваних підприємством її видів» [8]. Враховуючи вплив видів зовнішньоекономічної діяльності на формування

обліково-аналітичного забезпечення підприємства, в табл. 1 наведено перелік основних документів в розрізі видів ЗЕД.

У табл. 1 наведені основні документи, які заповнюються при веденні відповідних видів ЗЕД. Беззаперечним є той факт, що при реалізації будь якого виду зовнішньої діяльності оформляється відповідний зовнішньоекономічний договір, наприклад з продавцем/покупцем – договір купівлі-продажу; ліцензіаром – ліцензійний договір про використання виключних або аналогічних прав; перевізником – договір перевезення; страховиком/страхувальником – договір страхування; кредитором – договір кредитування та інші договори відповідно до суб'єктів реалізації ЗЕД.

Однак, не завжди, зовнішньоекономічна діяльність реалізується без виникнення колізій. У разі виникнення відповідних суперечнос-

Таблиця 1

Види обліково-аналітичного забезпечення у відповідності до видів зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання

Види зовнішньоекономічної діяльності	Види підтвержуючих документів
Експортно-імпортні торговельні операції	Дозволи, ліцензії на здійснення ЗЕД, двох-, багато-сторонні ЗЕД договори, електронні вантажно-митні декларації, СМР, специфікації, invoice, facture протокол узгодження ціни (за наявності); технічна і транспортно супровідна документація.
Експорт-імпорт транспортних послуг	ЗЕД договори; дозволи, ліцензії на здійснення транспортних послуг з перевезення вантажів, людей, тварин. Транспортна, експедиторська, страхова документація. Транспортна накладна: міжнародна автомобільна накладна (CMR); авіаційна вантажна накладна (Air Waybill); перевезення транзитних вантажів залізничним транспортом супроводжує накладна СМГС; при транзиті вантажів морським транспортом оформлюється коносамент (Bill of Lading).
Міжнародні фінансові операції	ЗЕД договори на здійснення розрахункових операцій, ліцензії; заявка на придбання/ продаж іноземної валюти, платіжні доручення.
Науково-технічні зв'язки: продаж (обмін) ліцензій, патентів, ноу-хау, інжиніринг, підготовка кадрів	ЗЕД договори на проведення перепідготовки, стажування, гранти, ліцензії, патенти, сертифікати.
Роботи на контрактній основі фізичних осіб як громадян України закордоном, іноземних громадян в Україні	ЗЕД договір із зазначенням терміну дії, дозволи на тимчасове перебування фізичних осіб на час дії договору в іншій державі, особисті документи фізичної особи.
Спільне підприємництво	Договір про спільну діяльність, документальне визначення оператора спільної діяльності
Участь у роботі організацій: ярмарок, виставок, аукціонів, бірж, тендерів	ЗЕД договори, дозволи на проведення відповідних заходів.
Орендні відносини	Договори оренди, суборенди, рахунок-фактура, акт наданих /отриманих послуг.

Джерело: сформовано на основі опрацювання [2; 3; 5; 8; 9]

тей між суб'єктами ЗЕД без можливого компромісного їх урегулювання оформлюються так звані претензійно-арбітражні документи (претензійний лист, позовна заява, рішення суду відповідної інстанції про задоволення (повне чи часткове) або відхилення позову). Врегулювання суперечностей між учасниками ЗЕД у суді зазвичай триває від півроку до 3 років, а тому судовий орган може і запросити інші додаткові документи для ухвалення відповідного рішення.

Що стосується імпорту товарів і послуг з-за кордону, то зазвичай з боку іноземних партнерів спостерігається навіть сприяння у реалізації цього процесу. Однак, відносно експорту вітчизняної продукції, зокрема сировини, то тут бувають обмеження. Такі обмеження можна спостерігати у галузі сільського господарства, при експорті зернових приймаюча сторона на рівні держави вводить відповідні обмеження. Тому, в такому випадку має місце оформлення додаткових документів – ліцензій на ввезення за кордон зернових. На прикладі сільськогосподарських експортерів, ми мали намір продемонструвати, що мають місце додаткові обмеження стосовно експорту продукції, які можуть виникати в процесі реалізації ЗЕД і які визначаються галузевими обмеженнями, а тому потребують оформлення додаткового обліково-аналітичного забезпечення.

Важливим аспектом реалізації ЗЕД при формуванні підтверджуючих документів потрібно заповнювати відповідну кількість оригіналів документів. Наприклад, при імпорті чи експорті товарів необхідно заповнювати стільки примірників відповідних накладних (оригіналів) скількома видами транспорту перевозиться вантаж, якщо ж одним транспортом перевозиться декілька вантажів, то на кожен вид вантажу оформляється відповідна накладна. При здійсненні зовнішньоекономічних автомобільних транспортних відправник виписує СМР мінімум в чотирьох примірниках: для відправника, для отримувача, для перевізника і для розрахунків [9].

Крім документування ЗЕД при формуванні методичного забезпечення цієї діяльності важливим є організація і ведення синтетичного та аналітичного обліку ЗЕД суб'єктами господарювання. Планом рахунків бухгалтерського обліку визначено окремі рахунки, які призначені для обліку ЗЕД, рахунок 28 – для обліку товарів при реалізації експортно-імпортних операцій, аналітичний облік ведеться в розрізі видів товарів; рахунок 312 –

ведеться облік грошових коштів в іноземній валюті – аналітичні рахунки відкриваються в розрізі валютних рахунків за видами валют. Рахунки 362, 632 призначені для ведення розрахункових операцій з покупцями та постачальниками відповідно, аналітичний облік ведеться у розрізі окремих покупців, постачальників (за місцем їх географічної локації). Рахунок 3772 використовується для розрахунків з митницею. Рахунки 70,71,74 призначені для обліку доходів одержаних від проведення ЗЕД, переважно при експорті продукції, виникненні позитивних курсових різниць тощо. Облік витрат при реалізації ЗЕД ведеться на рахунках 90, 92, 93, 94, зокрема відображається собівартість продукції призначеної для експорту, від'ємні курсові різниці, адміністративні витрати та витрати на збут (наприклад, облік витрат на закордонні відрядження).

Крім підтверджуючих первинних документів, які обов'язково оформляються при реалізації зовнішньоекономічної діяльності, відображені на рахунках бухгалтерського обліку вітчизняні підприємства також подають відповідні види звітності, які мають складати як суб'єкти ЗЕД. Зокрема підсумкова інформація про ЗЕД наводиться у публічній фінансовій звітності, зокрема у балансі в складі активів відображають: грошові кошти в іноземній валюті, товари, цінні папери; пасивні кредити отримані закордоном, заборгованість перед іноземними постачальниками тощо. У звіті про фінансові результати (про прибутки та збитки) наводиться інформація про отриману виручку від реалізації ЗЕД і відповідні витрати. У примітках детально розшифровуються показники з балансу і звіту про фінансові результати, в яких відображаються операції пов'язані із ЗЕД.

Крім фінансової звітності при реалізації ЗЕД підприємства формуючи обліково-аналітичне забезпечення наводять відомості про зовнішньоекономічні операції у податковій звітності. Зокрема у декларації з ПДВ відображаються податкові зобов'язання, кредит, операції, які оподатковуються за 0% ставкою ПДВ, або звільненні від оподаткування ПДВ на основі митних документів (митних декларацій, СМР тощо). У декларації з податку на прибуток відображаються доходи отримані від ведення ЗЕД, які включаються у склад оподаткованих доходів. В акцизній декларації при здійсненні зовнішньоекономічних операцій з підакцизними товарами суб'єкти господарювання повинні відображати відповідну інформацію.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином обліково-аналітичне забезпечення ЗЕД підприємств має свої відмінності, які першочергово визначаються видами зовнішньоекономічної діяльності, які реалізує суб'єкт господарювання. Крім запо-

внення, притаманних веденню зовнішньоекономічної діяльності, первинних документів є особливості відображення інформації у відповідних формах звітної документації суб'єктів ЗЕД, що потребує додаткового дослідження в наступних публікаціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сайт державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 04.02.2024).
2. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991р. № 959-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=959-12>. (дата звернення: 04.02.2024).
3. Митна справа: підручник / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник, В. О. Терлецька. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2021. 240 с.
4. Крупка Я. Д., Назарова І. Я. Облік міжнародних операцій: навчальний посібник. Тернопіль : Крок, 2016. 216 с.
5. Гордополов В. Ю. Обліково-аналітична система управління зовнішньоекономічною діяльністю: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук, спеціальність 08.00.09 – Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). Житомир – 2019, с. 43. URL: <https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7522/Gordopolov.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 05.02.2024).
6. Акименко О. Ю. Механізм регулювання зовнішньоекономічної діяльності промислового виробництва України: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук, спеціальність 08.00.03 – економіка та управління національним господарством, Львів 2021. С. 50. URL: <http://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/26325/aref-Akyumenko.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 05.02.2024).
7. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 05.02.2024).
8. Болдовська К. П. Особливості та складові облікового забезпечення міжнародних операцій суб'єктів. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск № 35. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1100> (дата звернення: 05.02.2024).
9. Коханська І. Що веземо? Про міжнародні товарно-транспортні накладні. URL: <https://icaap.org.ua/main/novini-ta-zm/mzhnarodn-novini-profes/shho-vezemo-pro-mzhnarodn-tovarno-transportn-nakladn.html> (дата звернення: 05.02.2024).

REFERENCES:

1. Sajt derzhavnoji sluzhby statystyky Ukrainy [Website of the State Statistics Service of Ukraine]. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (accessed: 04.02.2024). (in Ukrainian)
2. Pro zovnishnjoeconomicynu dijalnijstj: Zakon Ukrainy vid 16.04.1991r. № 959-XII [On foreign economic activity]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=959-12> (accessed: 04.02.2024). (in Ukrainian)
3. Mytna sprava: pidruchnyk (2021) [Customs business] / O. Je. Kuzjmin, O. Gh. Meljnyk, V. O. Terlecjka. Ljviv: Vydavnyctvo Ljvivs'kohoji politekhniky, p. 240. (accessed: 04.02.2024). (in Ukrainian)
4. Krupka Ja. D., Nazarova I. Ja. (2016) Oblik mizhnarodnykh operacij [Accounting for international operations]: navchalnyj posibnyk [astudy guide]. Ternopilj: Krok. 216 p.
5. Ghordopolov V. Ju. (2019) Oblikovo-analitychna systema upravlinnja zovnishnjoeconomicnoju dijalnijstju [Gordopolov V.U. Accounting and analytical system of management of foreign economic activity. – Manuscript.]: avtoreferat dysertaciji na zdobuttja naukovogho stupenja doktora ekonomichnykh nauk, specialijnistj 08.00.09 – Bukhghalters'kyj oblik, analiz ta audyt (za vydamy ekonomichnoji dijalnijnosti) [Thesis for obtaining the scientific degree of Doctor of Economic Sciences, speciality 08.00.09 – Accounting, Analysis and Auditing (by types of economic activity)]. Zhytomyr, p. 43. URL: <https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7522/Gordopolov.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (accessed: 05.02.2024). (in Ukrainian)
6. Akyumenko O. Ju. (2021) Mekhanizm reghuljuvannja zovnishnjoeconomicnoji dijalnijnosti promyslovogho vyrobnyctva Ukrainy [Mechanism of regulation of foreign economic activity of industrial production of Ukraine]: avtoreferat dysertaciji na zdobuttja naukovogho stupenja doktora ekonomichnykh nauk. Specialijnistj 08.00.03 – ekonomika ta upravlinnja nacionalnym ghospodarstvom [The thesis to obtain the scientific degree of

the doctor in economics by the specialty 08.00.03 – Economy and national economy management]. Ljviv, p. 50. URL: <http://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/26325/aref-Akymenko.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (accessed: 05.02.2024). (in Ukrainian)

7. Pro bukhghalterskyj oblik ta finansovu zvitnistj v Ukrajinі [On accounting and financial reporting in Ukraine]: Zakon Ukrajinjy vid 16.07.1999 № 996-XIV [Law of Ukraine dated July 16, 1999 No. 996-XIV]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (accessed: 05.02.2024). (in Ukrainian)

8. Boldovsjka K. P. (2022) Osoblyvosti ta skladovi oblikovogho zabezpechennja mizhnarodnykh operacij sub'ektiv ghospodarjuvannja [Peculiarities and components of accounting support for international operations of business entities]. *Ekonomika ta suspiljstvo*. Vypusk № 35. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1100> (accessed: 05.02.2024). (in Ukrainian)

9. Kokhansjka I. Shho vezemo? Pro mizhnarodni tovarno-transportni nakladni [What are we carrying? About international waybills]. URL: <https://icaap.org.ua/main/novini-ta-zm/mzhnarodn-novini-profes/shho-vezemo-pro-mzhnarodn-tovarno-transportn-nakladn.html> (accessed: 05.02.2024). (in Ukrainian)